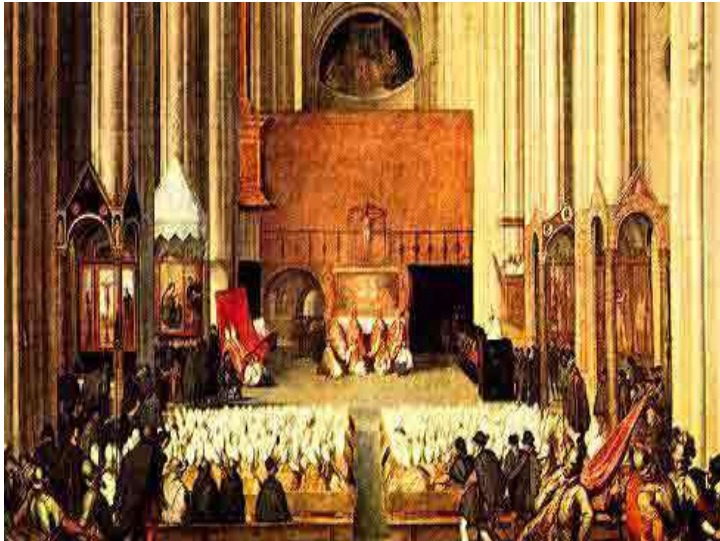

Herkomst van gegevens

Tot de invoering van de burgerlijke stand in 1811 was de kerkelijke administratie de meest uitgebreide vorm van bevolkingsregistratie. Omdat bijna iedereen vroeger tot een kerkgenootschap hoorde, kun je het overgrote deel van de bevolking in de **DTB-registers** (Doop; Trouw- en Begraafboeken) terugvinden. Daarmee zijn de boeken onmisbaar voor stamboomonderzoek. Anders dan de akten van geboorte, huwelijk en overlijden van ná 1811 zijn de DTB-boeken minder systematisch ingedeeld en bewaard, minder goed leesbaar en minder betrouwbaar van inhoud. Naast de DTB-boeken wordt vaak een vierde administratie tot deze soort bron gerekend, namelijk de lidmatenboeken.

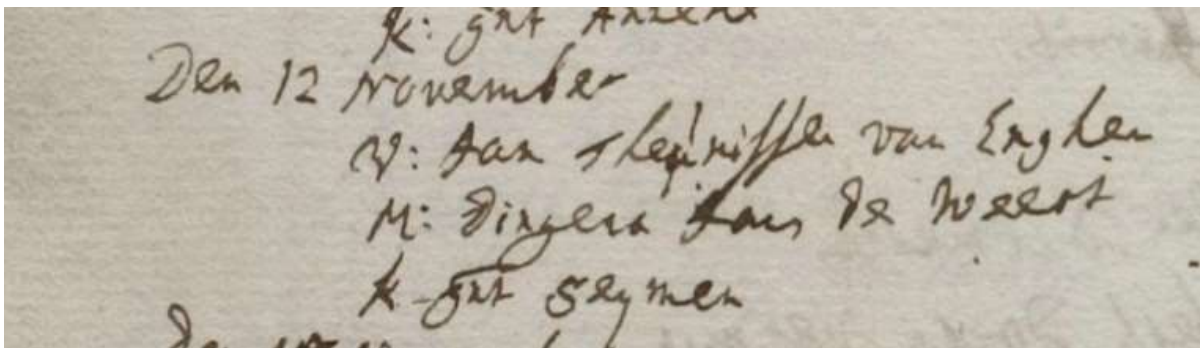
Concilie van Trente

De DTB-boeken zijn opgemaakt door de kerkelijke gemeenschappen (parochies of gemeenten). De eerste algemeen geldende regels voor het invoeren en inrichten van de DTB-boeken werden vastgesteld bij het Concilie van Trente en dateren van 1563. Het oudste register dateert van 1582. Vanaf 1772 was de koster verplicht kopieën van de boeken bij te houden, de zogenaamde contraboeken. In 1811, bij de invoering van de burgerlijke stand, moesten de DTB-boeken worden ingeleverd bij de burgerlijke gemeenten. De registers werden beschouwd als retroacta (voorlopers) van de akten van de burgerlijke stand. Nog steeds staan de

DTB-boeken bekend onder de benaming RBS (= retroacta burgerlijke stand). Overigens werden lang niet alle boeken overgedragen. Tot op heden berusten sommige boeken nog in de kerkelijke archieven.

Doopboeken

In de doopboeken staan de namen van de dopelingen, ouders en getuigen (huidige peter en meter) vermeld. Vooral voor de 17e-eeuwse boeken geldt dat ze meerdere administraties bevatten. Zo komt de combinatie doop- en huwelijks- inschrijvingen en lidmatenadministratie in één boek regelmatig voor.

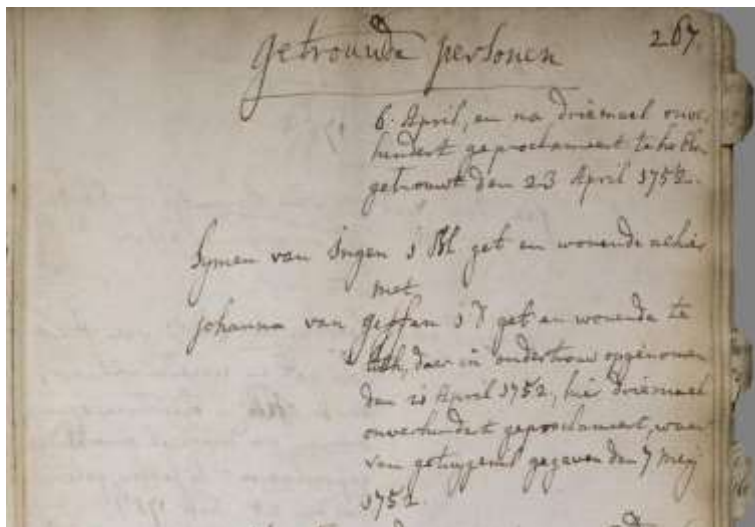

Als voorbeeld hierboven de inschrijving in de DTB-boeken van Heerewaarden, de doop van

Seymen van Enghen, zoon van **Jan Theunissen van Enghen** en **Dingena Jans de Weert**, waarbij in dit geval geen getuigen werden genoemd.

Trouwboeken

De trouwboeken bevatten in ieder geval de namen van bruid en bruidegom. Soms staan de namen van de wederzijdse ouders en getuigen vermeld en soms de woonplaatsen van bruid en bruidegom. Naast trouwregisters kunnen er ook registers van ondertrouw zijn. Deze zijn te herkennen aan de drie kruisen of strepen in de marge ter bevestiging van de huwelijksaankondiging op de drie zondagen voorafgaande aan de huwelijksvoltrekking.

Inschrijving in de DTB- boeken van Heerewaarden van het huwelijk van Symen van Ingen en Johanna van Geffen.

Begraafboeken

In de begraafregisters staan de namen van de overledenen en de datum van begrafenis. Deze datum wijkt meestal niet veel af van de datum van overlijden. Daarnaast staat soms vermeld de naam van de partner en ouders en wat aanvullende gegevens zoals de kosten voor de begrafenis.

Overlijdensdatum	Overlijdensplaats	Namen	Oorspronkelijk	Wolke
5-11-55	Maart 25	36. Jan van der Brille	Overleden in de kerk van Heerewaarden op den 25 Maart 1755. - 25-55	Verdronken
2-1-56	April 4	57. 2. Krijn van den Bergh	Overleden in de kerk van Heerewaarden op den 4 April 1756.	Natuurlijke
3-1-56	— 31	58. Hendrik de Ruiter	Overleden in de kerk van Heerewaarden op den 31 April 1756.	—
4-1-56	20	59. 3. Willem Steen van den Bergh	Overleden in de kerk van Heerewaarden op den 20 April 1756.	—
5-1-56	28	20. De Witte van Engen	Overleden in de kerk van Heerewaarden op den 28 April 1756.	—
—	Mai 9	—	Overleden in de kerk van Heerewaarden op den 9 Mei 1756.	—
6-1-56	Juni 25	21. Michiel Vermaaten	Overleden in de kerk van Heerewaarden op den 25 Juni 1756.	—
7-1-56	Juli 21	22. Adriana Johanna van den Bergh	Overleden in de kerk van Heerewaarden op den 21 Juli 1756.	—
8-1-56	— 26	23. Margareta Steenbergen	Overleden in de kerk van Heerewaarden op den 26 Juli 1756.	—
9-1-56	Agustus 9	24. Willem Spiegel	Overleden in de kerk van Heerewaarden op den 9 Augustus 1756.	—

Inschrijving in de DTB- boeken van Heerewaarden, het overlijden van Dingena Jans de Weert (de vrouw van Jan Theunissen van Engen)

Valkuilen

Bij het lezen van de DTB-boeken moet men met de navolgende omstandigheden rekening houden,

Vóór 1811 is een eenduidige spelling van de naam vaak niet aan de orde. In één boek kunnen dezelfde personen met een andere spelling zijn genoteerd. Men zal dan moeten zoeken op alle naam varianten.

Patroniemen zijn persoonsnamen afgeleid van de naam van de vader. Bijvoorbeeld: Jacobus is de zoon van Hendricus Martens. Hij wordt niet vermeld als Jacobus Martens maar als Jacobus Hendricuszn.

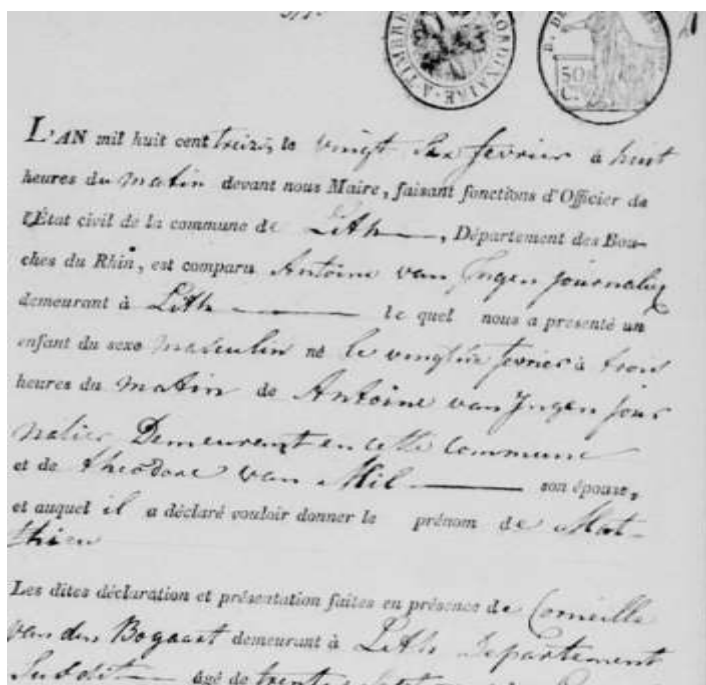
De eerste DTB- boeken zijn soms nogal primitief en verwarrend ingericht. Zo komt het voor dat in één boek de inschrijvingen van dopen, huwelijken en lidmaten zijn geschreven, soms zelfs door elkaar.

Een datum in een doopboek moet niet worden verward met de datum van geboorte; idem een datum in een Grafregister met een overlijdensdatum en een datum van afkondiging met de huwelijksvoltrekking zelf.

De DTB- boeken, zeker die van de Rooms-Katholieke Kerk, zijn vaker geschreven in het Latijn. Om de Latijnse teksten, voorkomende op diverse in dit document opgenomen DTB- scans, ook zelf te kunnen lezen, is een woordenlijst met de meest voorkomende Latijnse woorden aan het eind opgenomen.

De Registers van de Burgerlijke stand

Na de Franse Revolutie, maar nog vóór het regime van Napoleon in 1799 begon, werd bij de Franse wet van 20-25.09.1792, decreet van 17.06.1796, de Registers van de Burgerlijke stand vastgelegd. In de Zuidelijke Nederlanden (Vlaanderen en Brabant) werd met de Registers van de Burgerlijke stand begonnen tussen 1796 en 1798. In de verschillende Limburgse gebiedsdelen startte men tussen 1796 en 1804.

inschrijving in de registers van de Burgerlijke stand van Matthieu van Ingen (in het Frans)

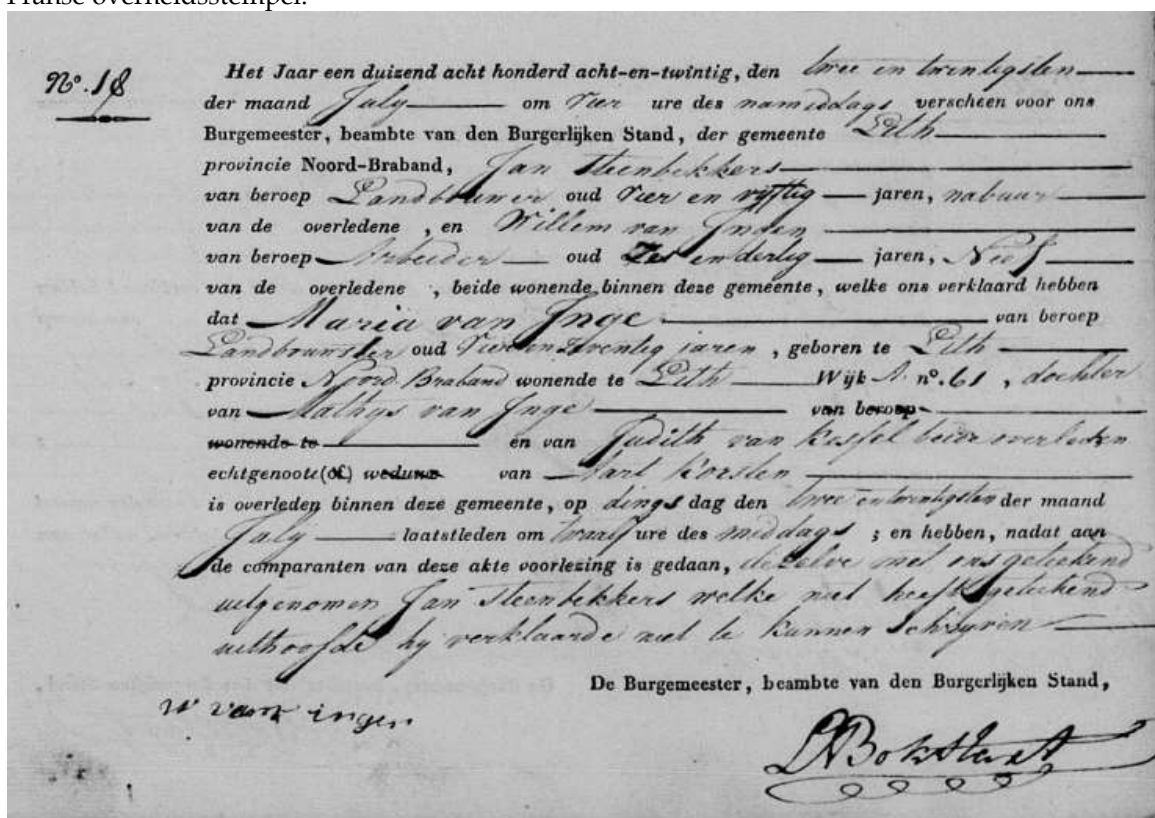
In Nederland werd de burgerlijke stand pas in 1811 ingevoerd. De feitelijke invoering verschilt van plaats tot plaats. Zo werden de eerste huwelijksaktes in Amsterdam opgemaakt op 3 maart 1811. De overlijdens- en geboorteaktes beginnen daar op 23 juli van datzelfde jaar. In Friesland zijn er ook gemeenten waarvan de registers pas in 1812 beginnen. In de vrije gebieden Gemert en Ravenstein werd eind 18e eeuw ook al met de Burgerlijke Stand geëxperimenteerd.

Onder het bewind van Napoleon werd in 1804 de Code Napoléon ingevoerd. Dit burgerlijk wetboek omvat naast de Burgerlijke Stand nog vele andere zaken. Met behulp van de Burgerlijke Stand kon Napoleon o.a. de dienstplicht ten behoeve van zijn leger beter afdwingen en een efficiëntere belastingheffing invoeren.

Onder meer hierom werden zijn hervormingen door de overheden ook na zijn bewind gehandhaafd in de eertijds door hem bezette gebieden.

Bij de invoering van de Burgerlijke Stand in de Zuidelijke Nederlanden (Vlaanderen en Brabant) waren de familienamen al eeuwenlang gestabiliseerd, maar dat was niet zo in de Noordelijke

provincies van Nederland. Iedere burger die daar nog geen vaste achternaam had, werd door een apart decreet van Napoleon van 18 augustus 1811[2] verplicht er een te kiezen. Dat sommige mensen bij wijze van protest een belachelijke naam als Naaktgeboren of Zondervan zouden hebben gekozen, is een hardnekkige mythe. De namen zijn vaak al ouder. Toch bleven er in Noord-Nederland nog geruime tijd mensen over die geen achternaam voerden. Op 17 mei 1813 werd een nieuw decreet uitgevaardigd waarin bepaald werd dat men toch echt vóór 1 januari 1814 een achternaam moest kiezen. Maar ook dat werd niet overal opgevolgd. Veel later, toen het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden alweer enige tijd een feit was, vaardigde koning Willem I op 8 november 1825 nog een Koninklijk Besluit uit waarin werd bepaald dat wie nog geen (vaste) achternaam had vastgelegd, daar nog 6 maanden de tijd voor kreeg. De eerste registers van de Burgerlijke Stand werden, in de tijd van de Franse bezetting door Napoleon, geschreven in de Franse taal en meestal voorzien van een het Franse overheidsstempel.

De inschrijving van overlijden Maria van Ingen te Lith in het Nederlands

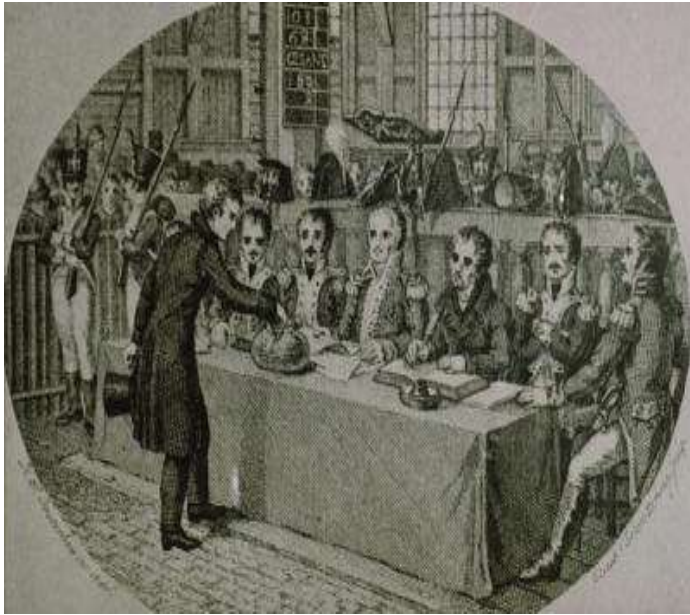
Na het vertrek van Napoleon werden de Registers van de Burgerlijke Stand natuurlijk gehandhaafd; zij werden nu echter in de Nederlandse taal geschreven.

De militieregisters

Militieregisters is een overkoepelende term voor de administratie van dienstplichtige mannen. In Nederland werd in 1811 de dienstplicht (conscriptie) ingevoerd. Vóór de Franse overheersing bestond het leger uit vreemdelingen, landlopers en avonturiers. In 1814 werd bepaald dat op iedere 100 inwoners één militielid moest worden aangewezen. Op 27 februari 1815 werd daartoe de eerste Militiewet van kracht en deze werd twee jaar later vervangen door de wet voor oprichting van de Nationale Militie.

Loting

Omdat er met vrijwilligers alleen niet aan de norm werd voldaan, bestond de Nationale Militie vanaf toen, naast de vrijwilligers, uit ingelote dienstplichtigen. Voor de loting moest iedere mannelijke

Loting voor Nationale Militie

inwoner die dat jaar zijn negentiende levensjaar zou bereiken zich inschrijven in de woonplaats van zijn ouders. Een provincie werd daarvoor ingedeeld in militiedistricten van circa 100.000 inwoners, die vervolgens werden ingedeeld in ieder tien kantons. Er werd geloot per kanton. Lotingsregisters verschillen soms van elkaar. Dat komt vooral door de wijze van loting. Bij elke loting werd het aantal nummers afgestemd op het aantal ingeschrevenen. In eerste instantie moest iedere loteling zelf een lotnummer trekken en bepaalde hij zo zelf zijn lot. Dit was echter een tijdrovende methode, waarbij ook fouten gemaakt konden worden. In 1928 werd een ander lotingsysteem ingevoerd, waarbij niet iedere ingeschrevene afzonderlijk een lot moest trekken, maar slechts één lotnummer werd getrokken.

Dit nummer werd gekoppeld aan het nummer van het inschrijvingsregister. De overige lotingsnummers werden vervolgens op volgorde van inschrijving toegekend.

De loting voor de Nationale Militie verliep volgens een nauwgezet administratief systeem. In de meeste gevallen zijn er daarom meerdere registers terug te vinden: een inschrijvingsregister, twee alfabetische naamlijsten en twee lotingsregisters.

- **Inschrijvingsregister** - Elke man die dat jaar zijn negentiende levensjaar zou ingaan, moest zich in januari inschrijven in de woongemeente van zijn ouders. De inschrijvingsregisters werden opgesteld op volgorde van binnenkomst.

- **Alfabetische naamlijst** - Vervolgens werden de inschrijvingen op alfabetische volgorde gezet. De alfabetische lijsten werden in tweevoud gemaakt en gecontroleerd: één exemplaar ging na loting terug naar de gemeente, één ging naar de militiecommissaris (provincie).

- **Lotingsregister** - De militiecommissaris van een kanton zorgde voor een publiekelijke loting. Het lotingsregister werd in tweevoud opgesteld, op volgorde van lotnummer. Een hoog lotnummer betekende meer kans op vrijstelling. Na loting werd het lotnummer ingevuld in het inschrijvingsregister en op de alfabetische naamlijst. Vervolgens gingen de lotingsregisters naar de Militieraad, die redenen tot vrijstelling beoordeelde en gegevens in het register aanvulde. De militiecommissaris leverde alle registers (lotingsregister en alfabetische naamlijst) in bij de Commissaris van de Koning(in); het tweede exemplaar van het lotingsregister ging retour naar de gemeente.

Vrijstelling

Wie ingeloot werd, kon eerst proberen vrijstelling te krijgen. Bijvoorbeeld omdat hij te klein was (kleiner dan 1,55 meter), een lichamelijke gebrek had, één of meerdere broers had die al in dienst waren (van een gezin met een even aantal zoons moest de helft in dienst, van een oneven aantal het kleinere deel), of theologie studeerde. In de meeste gevallen werd hij een jaar vrijgesteld en moest hij zich het volgende jaar opnieuw aanmelden, tot een maximum van vijf tot zeven jaren, evenredig aan hoe lang de dienstplicht op dat moment duurde. Dit verklaart waarom een persoon soms in meerdere militieregisters van verschillende jaargangen te vinden is. Deze persoon moest dan op herhaling komen.

Vervanging

Als er geen reden tot vrijstelling was, kon een vervanger worden aangesteld. Dit kon een remplaçant zijn (iemand die zich dat jaar niet hoefde aan te melden) of een nummervwisselaar (iemand die dat jaar was uitgeloot – hij ruilde dan voor een lager lotnummer). Het inzetten van een plaatsvervanger was een kostbare aangelegenheid, maar toch werd er vaak gebruik van gemaakt. Omdat dit vervangingssysteem een grote invloed had op het aantal vrijwilligers – men verdiende namelijk beduidend meer door zich te laten inkopen als vervanger, dan zich aan te melden als vrijwilliger –, werd het remplaçantienstelsel in 1898 afgeschaft en vervangen door de persoonlijke dienstplicht.

De oude registers

De militieregisters zijn een zeer waardevolle bron. Niet alleen zijn ze nuttig voor voorouderonderzoek, ook vindt men informatie over iemands uiterlijk, beroep, medische conditie en (natuurlijk) dienstplicht.

Op de website van Militieregisters.nl zijn de militieregisters van zeventien Nederlandse archieven op naam te doorzoeken. Dankzij vele vrijwilligers kan men beschikken over scans en doorzoekbare data. Indien er leden van de familie Van Ingen voorkomen in deze militieregisters, is het vanzelfsprekend dat men in dit deel en de volgende deze gegevens aantreft.

Documenten en teksten

Nog niet zo lang geleden moest men voor genealogisch onderzoek de gegevens bij elkaar sprokkelen in diverse archieven. Het bezoeken van deze archieven was een tijdrovende en kostbare aangelegenheid, waardoor velen zich lieten weerhouden de familiegeschiedenis uit te zoeken. Met de komst van internet is hier verandering in gekomen. Veel documenten uit oude geschriften werden gescand en middels internet beschikbaar gesteld. Hierdoor kreeg het genealogisch onderzoek een impuls en er verschenen diverse programma's waarin men de gevonden gegevens kon

verwerken en met andere onderzoekers delen. Het onderling uitwisselen van gegevens kan echter ook iemand op een dwaalspoor brengen. Om dit dwaalspoor te voorkomen werden in dit document uitsluitend gegevens gebruikt die daadwerkelijk in oude akten werden gevonden. Als bewijs dienen dan ook de scans van de originele akten, die als bijlage in dit document zijn opgenomen. De meeste akten zijn, door het oude taalgebruik, moeilijk te lezen. Een transcriptie van deze documenten, al dan niet in samenvatting, staan in dit document vermeld, met dank aan J.A. de Bijl, die dit voor zijn rekening nam.